

Полонська Тамара Костянтинівна

канд. пед. наук, старший науковий співробітник
провідний науковий співробітник відділу навчання іноземних мов
Інститут педагогіки НАПН України, Україна

ПРОБЛЕМА КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Глобальна інформатизація суспільства має значний вплив на ментальну діяльність людей, особливо дітей підліткового віку. Під впливом телебачення, Інтернету, комп'ютерних ігор, смартфонів та інших сучасних гаджетів у більшості представників молодого покоління формується особливий тип мислення – «кліпове мислення» (англ. clip thinking – фрагмент тексту, вирізка з газети, уривок із відео чи фільму). Як стверджують фахівці, кліповий тип мислення передусім притаманний «цифровим дітям», які виростає під впливом цифрової революції, або «поколінню І» (Internet Generation).

На думку української дослідниці Г. Гич, «кліпове» мислення – це процес відображення безлічі різноманітних властивостей об'єктів без урахування зв'язків між ними, що характеризується фрагментарністю інформаційного потоку, алогічністю, повною різноманітністю інформації, яка надходить до людини, високою швидкістю її надходження та сприймання» [1, с. 38].

Однозначного трактування феномену «кліпове мислення» немає. На основі проаналізованих нами визначень у науковій літературі, можна стверджувати, що сьогодні термін «кліпове мислення» означає особливості мисленнєвої діяльності сучасних молодих людей, які живуть у суспільстві нових інформаційних технологій і різняться візуальністю, емоційністю, асоціативністю та здатністю сприймати навколишній світ за допомогою коротких та яскравих образів.

Кліпове мислення – це зовсім нове явище, яке не можна заперечувати чи ігнорувати, а слід якимось чином пристосувати до сучасного освітнього процесу. Традиційна методика навчання іноземної мови передбачає здатність учнів до лінійного/логічного мислення (коли думки і дії вибудовуються послідовно, один за одним) і, як наслідок, до лінійного сприйняття навчальної інформації, тому вона (методика) трактує кліпове мислення (КМ) як негативне явище, з яким потрібно боротися. До мінусів кліпового мислення дослідники відносять насамперед низьку концентрацію учнів, тобто їм важко зосередитись на чомусь одному, особливо якщо це довгий текст чи розповідь/діалог. КМ характеризується поверхневим сприйняттям, що призводить до нездатності дітей аналізувати отриману інформацію, сприймати її критично та робити самостійні вичерпні висновки. Постійна дія на емоції виробляє високий поріг чутливості, тому дитині/підлітку стає все важче співпереживати іншим.

Однак, варто зауважити, що КМ має й деякі плюси. Зокрема, воно а) захищає мозок від перенавантаження, фільтруючи інтенсивний потік інформації та розбиваючи її на невеликі фрагменти; б) розвиває багатозадачність, коли учні можуть одночасно виконувати декілька видів діяльності (читати, слухати музику, вести листування тощо); в) прискорює реакцію – люди з кліповим мисленням швидше реагують на будь-які зовнішні стимули. Незважаючи на те, що КМ позбавляє сучасних дітей можливості засвоювати великі обсяги інформації, проте допомагає їм краще за дорослих розумітися на технологіях, швидко

приймати рішення та знаходити потрібну інформацію.

Як зазначає польська дослідниця О. Макаровська, одним із нагальних завдань лінгводидактив є вирівнювання дисбалансу, що виникає через домінування у процесі навчання мови методів і прийомів, орієнтованих не на «кліповиків», а на учнів із послідовним мисленням. Для цього вчена пропонує адаптувати, модифікувати, переорієнтувати на учнів з кліповим мисленням способи, прийоми і форми роботи, а також збагатити їх культурою некліпового мислення [2].

Іноземну мову неможливо опанувати лише з допомогою методів, орієнтованих на носія «кліпового» мислення. Тому необхідно знайти ті способи подачі навчального матеріалу, які ефективніше сприятимуть процесу його запам'ятовування та засвоєння, і, виходячи з цього, підготувати учнів до сприйняття складніших форм і методів роботи.

Педагоги і психологи – дослідники кліпового мислення – радять, по-перше, перебудовувати навчальний матеріал так, щоб він чіпляв увагу учнів та утримував її за рахунок інноваційних технологій навчання, цікавих відео, яскравих ілюстрацій, інтерактивних ігор тощо. По-друге, використовувати схильність до багатозадачності: перемикатися між різними форматами подачі матеріалу та видами діяльності, робити регулярні перерви. І по-третє, бажано обмежити час використання дітьми гаджетів: наприклад, до трьох годин на день, включаючи навчання.

Зважаючи на те, що сучасні підлітки переважно є візуалами за типом сприйняття інформації, доцільно, на нашу думку, широко використовувати на уроках іноземної мови візуальні органайзери, за допомогою яких графічно подавати навчальний матеріал у вигляді таблиць, схем, діаграм, моделей тощо. Візуальне оформлення допомагає логічно структурувати будь-яку інформацію, що сприяє швидкому й ефективному засвоєнню матеріалу та підвищенню ефективності навчального процесу з урахуванням особливостей мислення сучасного учня. До того ж, інформація має бути короткою, цікавою і значущою.

До новітніх форм візуалізації навчального матеріалу можна віднести: інтернет-ресурси, відеоуроки, презентації, діаграму Венна, метаплани, скрайбінги, фішбоуни, колажі, плакати, інтерактивні книги, хмари тегів, трейлери, лепбуки, таймлайни тощо. Особливою популярністю в учнів з кліповим мисленням користуються прийоми складання ментальних карт, кластерів і синквейнів, які допомагають знизити інформаційне навантаження, відновити навички фокусування уваги, стимулювати основні когнітивні процеси, формувати стійкі інтелектуальні вміння та комунікативну компетентність.

Візьмемо для прикладу метод кластера. Кластер (англ. Cluster – гроно, пучок) – це спосіб графічної організації матеріалу, що дозволяє зробити наочним ті розумові процеси, що відбуваються під час занурення в тему. Кластер можна застосовувати на всіх етапах уроку: виклику (початок уроку), осмислення (основна частина уроку) та рефлексії (завершення уроку).

Правила створення кластера є простими: у центрі записується ключовий термін, а навколо нього великі смислові одиниці, що конкретизують тему. Кластер можна створювати за допомогою рисунків SmartArt, або використавши готові шаблони у PowerPoint. Найпростіший спосіб його створення учнями – за допомогою кольорових олівців або фломастерів. Наприклад, кластер «Велика Британія» (“Great Britain”). Учитель записує посередині дошки певне слово чи словосполучення з теми, що вивчається, а учні озвучують усе, що про нього знають. У нашому випадку – це словосполучення “Great Britain”. За допомогою рисочок, спрямованих від центрального слова, учитель записує висловлення дітей (London, English, the Queen, the Thames тощо). У результаті має вийти щось схоже на кущ, доповнювати який можна упродовж уроку та в кінці, щоб систематизувати знання учнів (рис. 1).

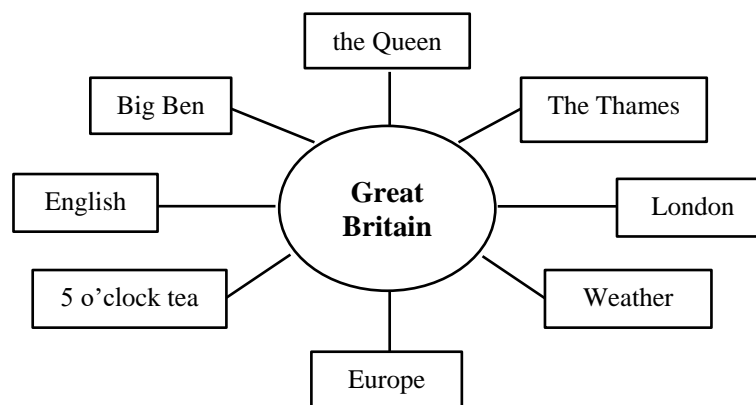

Рис. 1. Кластер “Great Britain”

На допомогу учням можуть прийти навідні запитання, як-от:

1. What do you think of when we talk about Great Britain?
2. What is the British weather like?
3. Why do the British like drinking tea?
4. Who is the Queen of Great Britain? та інші.

Використання методів і прийомів критичного мислення забезпечує перехід від навчання, орієнтованого переважно на запам'ятовування, до навчання, спрямованого на розвиток самостійного свідомого мислення учнів. Техніки розвитку критичного мислення допомагають готувати дитину до життя в інформаційному суспільстві, обирати серед безмежного обсягу інформації головне, критично перевіряти отримані дані та співпрацювати з іншими. Зрештою, критичне мислення є дієвим способом виховання громадян, які повинні про все мати власну думку і не дозволяти маніпулювати своєю свідомістю.

Список використаних джерел:

1. Гич Г. М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? Наукові праці Чорноморського держ. ун-ту імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Педагогіка. 2016. Т. 269. Вип. 257. С. 38– 42. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2016/269-257-5.pdf>
2. Makarowska O. Network Orientation in the Discourse of the Didactics of Teaching. Roczniki Humanistyczne. 2020. Vol 68, No 10. S. 207–220. URL: <https://ojs.tnku.pl/index.php/rh/issue/view/996>